

Zkušenost (a co je „za ní“)

Slovo „zkušenost“ má v češtině nepřehlédnutelnou příbuznost se slovesem „zakoušeti“, „okoušeti“; tím je již dáno, že zakoušet je možno pouze něco, tedy něco sice zakusitelného, ale co není s tím zakoušením totožné. Bylo proto nepochopitelnou redukcí, když někteří myslitelé (dokonce již starověcí) omezovali zkušenost na zkušenost smyslovou. Zajisté může mít smyslové vnímání v určitém druhu zakoušení mimořádnou roli; tak třeba nějakou symfonii lze přímo zakoušet jen tehdy, když ji nějaký orchestr pod vedením dirigenta provede (a to buď v přímém provedení, ale třeba také ze záznamu). Podobně lze zakusit cosi nesrovnatelného poté, když uvidíme určitý obraz v originále, i když jej z reprodukcí už předem známe. Zakusit však můžeme také radost nebo dokonce nadšení, a je to něco jiného než zakoušení toho, co v nás tu radost vzbudilo nebo to nadšení vyvolalo. Lze také zakusit uspokojení z dobře vykonané práce, tj. nikoli uspokojení s tou prací samou a s jejími výsledky, ale s tím, že ty výsledky jsou dobré nebo aspoň uspokojivé (tedy s jejich „kvalitou“, přičemž ovšem něco jiného je zakoušení resp. prožívání té práce samé, a něco jiného zakoušení uspokojení z toho, že se práce zdařila). A právě něco takového může „zakoušet“ i matematik, když se mu podaří vyřešit určitý matematický problém, o jehož řešení se marně pokoušelo už mnoho matematiků; v takovém případě jde o uspokojení intelektuální, nikoli smyslové. Zakoušet lze tedy také samo myšlení a jeho průběh, i když toto zakoušení je něco jiného než ono zakoušené myšlení, tj. myšlení, které krom, toho, že musí být vykonáváno, je jakoby zároveň, ale vlastně „navíc“ také zakoušeno. Platí to svým způsobem dokonce o reflexi: reflexe je možná je díky tomu, že kromě výkonu určité myšlenky (jakožto konkrétního myšlení) je jednak možno tento výkon sám zakoušet, zároveň však zakoušet i uspokojení z toho, že jsme tím pokročili třeba v nějakém argumentování (tedy v širším kontextu), a navíc si ještě povšimnout (a toto „povšimnutí“ lze – a dokonce je nutno – ovšem také zakusit), že je v něm nějaká drobnější nebo závažnější vada, chyba, že tedy něco, čeho jsme si původně nevšimli a co jsme tudíž ani „nezakusili“.

(Písek, 120805-1.)